

SPIS TREŚCI

Kard. Gianfranco Ravasi, <i>Słowo wstępne</i>	5
Skróty	12
ks. Marek Starowieyski, <i>Wstęp</i>	15
ks. Marek Starowieyski, <i>Badania nad związkami Biblii i kultury w Polsce</i>	29
Podziękowania.....	36

BIBLIO, OJCZYZNO MOJA...

Prolegomena	41
Wprowadzenie.....	45
Roman Brandstaetter, <i>Biblia jest moją ziemią</i> . [Do Biblii żydowskiej]...	45
Roman Brandstaetter, <i>Biblio, ojczyzna moja</i> . [Do Biblii katolickiej]...	47
s. Noela Wojtanowicz, [<i>Biblio, moja Ojczyzna</i> ...]	50
Eva Zeller, <i>Czytanie Biblii</i>	51
I. KSIĘGA	53
Marceli Dubois, <i>Kiedy Żyd czyta Biblię</i>	53
Roman Brandstaetter, [<i>Paradoksy języka hebrajskiego</i>].....	56
Henri Daniel-Rops, [<i>Tora</i>]	57
Paweł Śpiewak, <i>Dwie Tory</i>	58
Daniel Lifschitz, <i>Hagada żydowska. Studium Tory</i>	59
Lion Feuchtwanger, [<i>Całym naszym państwem stała się Biblia</i>].....	60
Jean i Jérôme Tharaud, [<i>Tora dla synagogi w Hounfalou</i>].....	62
Zbigniew Jankowski, <i>Litania do Biblii</i>	68
Maurycy Szymel, <i>Dziadowie Biblii</i>	70

Roman Brandstaetter, <i>Modlitwa o ustanowienie święta spożywania Pisma Świętego</i>	71
Anna Kamińska, <i>Księga</i>	73
św. Jan Damasceński, [<i>Raj Ksiąg świętych</i>]	76
Roman Brandstaetter, <i>Mój przyjaciel odkrywa Pismo Święte</i>	77
Szalom Asz, <i>Stary kupiec Chomski czyta w Łodzi Pismo Święte</i>	79
Archimandryta Tichon, [<i>Biblia w rękach komsomolca</i>].....	80
Roman Brandstaetter, <i>Dziadek mówi o sztuce czytania Biblii</i>	83
Anna Achmatowa, [<i>Pod dachem przemarzłym...</i>].....	84
ks. Janusz Pasierb, <i>W Biblii?</i>	85
Henri Daniel-Rops, <i>Podwalina naszej cywilizacji</i>	85
Paul Claudel, [<i>Trzeba zurócić Stary Testament ludowi chrześcijańskiemu</i>].....	87
Tadeusz Żychiewicz, [<i>Ciężar, zapach i smak Biblii</i>]	89
Maurycy Szymel, <i>Biblia na stole</i>	91
Roman Brandstaetter, <i>Lament nieczytanej Biblii</i>	92
Jan Leończuk, [<i>Biblio moja...</i>]	94
ks. Janusz Pasierb, <i>Wszystko</i>	95
II. INNE „BIBLIE”	96
Kazimierz Wierzyński, <i>Biblia polska</i>	96
Julian Tuwim, <i>Biblia cygańska</i>	98
Wojciech Bąk, <i>Biblia górską</i>	99
III. BIBLIA PISARZY I ARTYSTÓW	101
1. JAKUB WUJEK	101
Stanisław Helsztyński, <i>Biblia Wujka</i>	101
Henryk Sienkiewicz, <i>Wspomnienia z Maripozy</i>	102
ks. Tadeusz Golecki, <i>Biblio Wujkowa</i>	105
2. JULIUSZ SŁOWACKI	106
ks. Mirosław S. Wróbel, [<i>Słowacki i Biblia</i>]	106
3. STANISŁAW WYSPIAŃSKI	107
Roman Brandstaetter, <i>Jak Wyspiański czytał Pismo Święte</i>	107
4. JAN JACHOWSKI	108

Roman Brandstaetter, [<i>Biblia i żony się nie pożyczają</i>].....	108
5. MALCOLM MUGGERIDGE	113
Joseph Pearce, <i>Biblia i Boska Komedia</i>	113
6. ANNA KAMIENSKA.....	114
Paweł Śpiewak, [<i>Książka nad książkami</i>]	114
7. JÓZEF CHEŁMOŃSKI.....	115
Pia Górka, <i>Józef Chelmoński czyta Biblię</i>	115
8. JAN KOCHANOWSKI.....	117
ks. Jan Twardowski, <i>Kochanowskiego przekład Psalmów</i>	117
IV. JĘZYK BIBLII	118
Tomasz Soldenhoff, <i>Języku Biblii</i>	118
św. Teresa od Dzieciątka Jezus, [<i>Prawdziwy tekst</i>].....	119
1. JĘZYK HEBRAJSKI	120
Anna Kamińska, <i>Pochwała alfabetu hebrajskiego</i>	120
Daniel Lifschitz, <i>Hagada żydowska. Alfabet</i>	121
Maurycy Szymel, <i>Elegia o mowie hebrajskiej</i>	124
Celina Becker, <i>Do mowy żydowskiej</i>	126
Szołem Stern, <i>Lekcja alfabetu</i>	127
2. JĘZYK GRECKI	129
Czesław Miłosz, <i>Lektury</i>	129
Oskar Wilde, <i>Ewangelie po grecku w londyńskim więzieniu</i>	130
3. JĘZYK POLSKI	131
Poltiel Cybulski, <i>Polsko-żydowski</i>	131
V. ZIEMIA BIBLII.....	132
1. ZIEMIA ŚWIĘTA.....	132
Roman Brandstaetter, [<i>Przebywanie Chrystusa w krajobrazie</i>]	132
ks. Janusz Pasierb, <i>Biblia i Ziemia Święta</i>	135
Józef Wojciechowski, [<i>Ziemia Święta</i>].....	137
Ludwik Hieronim Morstin, <i>Izraelskich cór kraina</i>	137
Michał Lermontow, <i>Gałązka z Palestyny</i>	139
Wojciech Wencel, <i>W Ziemi Świętej</i>	141
Władysław Broniewski, <i>Drzewo rozpaczające</i>	141

Roman Brandstaetter, <i>Modlitwa o ustanowienie święta spożywania Pisma Świętego</i>	71
Anna Kamieńska, <i>Księga</i>	73
św. Jan Damasceniński, [<i>Raj Ksiąg świętych</i>]	76
Roman Brandstaetter, <i>Mój przyjaciel odkrywa Pismo Święte</i>	77
Szalom Asz, <i>Stary kupiec Chomski czyta w Łodzi Pismo Święte</i>	79
Archimandryta Tichon, [<i>Biblia w rękach komsomolca</i>].....	80
Roman Brandstaetter, <i>Dziadek mówi o sztuce czytania Biblii</i>	83
Anna Achmatowa, [<i>Pod dachem przemarzłym...</i>].....	84
ks. Janusz Pasierb, <i>W Biblii?</i>	85
Henri Daniel-Rops, <i>Podwalina naszej cywilizacji</i>	85
Paul Claudel, [<i>Trzeba zwrócić Stary Testament ludowi chrześcijańskiemu</i>].....	87
Tadeusz Żychiewicz, [<i>Ciężar, zapach i smak Biblii</i>]	89
Maurycy Szymel, <i>Biblia na stole</i>	91
Roman Brandstaetter, <i>Lament nieczytanej Biblii</i>	92
Jan Leończuk, [<i>Biblio moja...</i>]	94
ks. Janusz Pasierb, <i>Wszystko</i>	95
II. INNE „BIBLIE”	96
Kazimierz Wierzyński, <i>Biblia polska</i>	96
Julian Tuwim, <i>Biblia cygańska</i>	98
Wojciech Bąk, <i>Biblia górską</i>	99
III. BIBLIA PISARZY I ARTYSTÓW	101
1. JAKUB WUJEK	101
Stanisław Helsztyński, <i>Biblia Wujka</i>	101
Henryk Sienkiewicz, <i>Wspomnienia z Maripozy</i>	102
ks. Tadeusz Golecki, <i>Biblio Wujkowa</i>	105
2. JULIUSZ SŁOWACKI	106
ks. Mirosław S. Wróbel, [<i>Słowacki i Biblia</i>]	106
3. STANISŁAW WYSPIAŃSKI	107
Roman Brandstaetter, <i>Jak Wyspiański czytał Pismo Święte</i>	107
4. JAN JACHOWSKI	108

Roman Brandstaetter, [Biblia i żony się nie pożyczają].....	108
5. MALCOLM MUGGERIDGE.....	113
Joseph Pearce, <i>Biblia i Boska Komedia</i>	113
6. ANNA KAMIENSKA.....	114
Paweł Śpiewak, [Książka nad książkami].....	114
7. JÓZEF CHEŁMOŃSKI.....	115
Pia Górka, <i>Józef Chełmoński czyta Biblię</i>	115
8. JAN KOCHANOWSKI.....	117
ks. Jan Twardowski, <i>Kochanowskiego przekład Psalmów</i>	117
IV. JĘZYK BIBLII	118
Tomasz Soldenhoff, <i>Języku Biblii</i>	118
św. Teresa od Dzieciątka Jezus, [Prawdziwy tekst].....	119
1. JĘZYK HEBRAJSKI.....	120
Anna Kamińska, <i>Pochwała alfabetu hebrajskiego</i>	120
Daniel Lifschitz, <i>Hagada żydowska. Alfabet</i>	121
Maurycy Szymel, <i>Elegia o mowie hebrajskiej</i>	124
Celina Becker, <i>Do mowy żydowskiej</i>	126
Szołem Stern, <i>Lekcja alfabetu</i>	127
2. JĘZYK GRECKI.....	129
Czesław Miłosz, <i>Lektury</i>	129
Oskar Wilde, <i>Ewangelie po grecku w londyńskim więzieniu</i>	130
3. JĘZYK POLSKI.....	131
Poltiel Cybulski, <i>Polsko-żydowski</i>	131
V. ZIEMIA BIBLII	132
1. ZIEMIA ŚWIĘTA.....	132
Roman Brandstaetter, [Przebywanie Chrystusa w krajobrazie].....	132
ks. Janusz Pasierb, <i>Biblia i Ziemia Święta</i>	135
Józef Wojciechowski, [Ziemia Święta].....	137
Ludwik Hieronim Morstin, <i>Izraelskich cór kraina</i>	137
Michał Lermontow, <i>Gałązka z Palestyny</i>	139
Wojciech Wencel, <i>W Ziemi Świętej</i>	141
Władysław Broniewski, <i>Drzewo rozpacające</i>	141

801	Antoni Słonimski, <i>Dwie ojczyzny</i>	143
811	Marian Hemar, <i>Dwie Ziemie Święte</i>	143
811	Wiaczesław Iwanow, <i>Attyka i Galilea</i>	145
411	Stefan Pomer, <i>Ziemia Święta</i>	147
411	Beata Obertyńska, <i>Palestyna</i>	148
211	Bolesław Kобрzyński, <i>Człowiek mówi</i>	148
211	Józef Bohdan Zaleski, [<i>Wieczór w Palestynie</i>].....	149
711	Wlastimil Hofman, <i>Ziemia Święta</i>	149
711	Georg lord Byron, <i>Gazela dzika</i>	151
	Władysław Broniewski, <i>Róża Saronu</i>	152
811	Jan Dobraczyński, <i>Piąta Ewangelia</i>	153
811	Jehuda ben Samuel Halewi, <i>Oda do Syjonu</i>	157
120	2. JEROZOLIMA.....	159
120	Adomnan z Hy, <i>Pierwsza księga o miejscach świętych</i>	159
121	Konstantyn Manasses, <i>Podróż do Jerozolimy</i>	161
121	Jehuda ben Samuel Halewi, <i>Do Jerozolimy</i>	162
121	Torquato Tasso, <i>Jerozolima</i>	164
121	Zofia Kossak-Szczucka, [<i>Krzyżowcy docierają do Jerozolimy</i>].....	165
121	Władysław Broniewski, <i>Rady dla turystki w Jerozolimie</i>	167
121	Mosze Kulbak, [<i>Jeruzalem, Jeruzalem</i>].....	168
121	ks. Janusz Pasierb, <i>Miasto na Górze</i>	169
121	Marian Bizan, <i>Na najważniejszym placu świata</i>	170
121	Marek Skwarnicki, <i>Jeruzalem</i>	174
121	Marian Jachimowicz, <i>Jerozolima</i>	176
121	Kadia Mołodowska, <i>Z Jeruzalem</i>	177
121	Zdzisław Broncel, <i>Jerozolima</i>	178
121	Antoni Słonimski, <i>Jeruzalem</i>	179
121	Iwan Bunin, <i>Jerozolima</i>	180
121	Zalman Szneur Szazar, <i>O zmierzchu w Jerozolimie</i>	181
121	ks. Janusz Pasierb, <i>Stara Jerozolima</i>	182
121	Władysław Broniewski, <i>Ściana Płaczu</i>	182
121	Leopold Lewin, <i>Przed Ścianą Płaczu</i>	183
121	Władysław Broniewski, <i>Via Dolorosa</i>	185

3. BAZYLIKA GROBU	187
Adomnan z Hy, <i>O kościele-rotundzie wzniesionym nad Grobem Pańskim. O wyglądzie Grobu i jego zwieńczeniu</i>	187
Zofia Kossak Szczucka, <i>Krzyżowcy w Bazylice Grobu</i>	189
François-René de Chateaubriand, <i>Odwiedziny Bazyliki Grobu</i>	191
Juliusz Słowacki, <i>[U grobu Chrystusa, w Jerozolimie i gdzie indziej]</i> ...	193
Mikołaj Krzysztof Radziwiłł „Sierotka”, <i>[W Bazylice Grobu]</i>	195
Wlastimil Hofman, <i>Golgota</i>	201
Jan Dobraczyński, <i>[Z pielgrzymki do Ziemi Świętej]</i>	201
4. INNE MIEJSCA	205
Marek Skwarnicki, <i>Ogrójec</i>	205
Paolo Curtaz, <i>Getsemani</i>	205
ks. Janusz Pasierb, <i>Samotnie</i>	208
François-René de Chateaubriand, <i>Z Racine’em w Jerozolimie</i>	209
DODATEK – „NIE ZOSTANIE Z CIEBIE KAMIENÍ NA KAMIENIU...”	211
Lion Feuchtwanger, <i>[Upadek i zniszczenie Świątyni]</i>	211
<i>[Pielgrzymi żydowscy w drodze do Jerozolimy na Paschę A.D. 70]</i>	211
<i>[Tytus w Świętym Świętych]</i>	213
<i>[Zniszczenie]</i>	213
<i>[Po latach: Zburzył Pan bez litości wszystkie siedziby Jakuba (Lm 2,2)]</i>	216
5. BETLEJEM.....	219
Ihumen Daniel, <i>O Betlejem</i>	219
Szlomo Blumgarten, <i>Matka Rachel</i>	221
6. GALILEA – NAZARET	223
Jakub Zonszajn, <i>Wieczór w Nazarecie</i>	223
Jan Dobraczyński, <i>[Dwie pielgrzymki do Nazaretu]</i>	224
<i>[Pielgrzymka św. Ludwika]</i>	224
<i>[Pielgrzymka wodza Tartarów chrześcijańskich, Kitbuki]</i>	225
ks. Ignacy Hołowiński, <i>[Nazaret w połowie XIX wieku]</i>	228
7. JORDAN	233
Beata Obertyńska, <i>Nad Jordanem</i>	233
8. JEZIORO GENEZARET I OKOLICZNE MIASTA.....	233
Józef Flawiusz, <i>[Jezioro Genezaret]</i>	233

ks. Janusz Pasierb, <i>Geneza</i>	236
Marek Skwarnicki, <i>Geneza</i>	236
Jakub Zonszajn, <i>W Tyberiusie</i>	238
Roman Brandstaetter, [<i>Kafarnaum</i>].....	239
9. JUDEA, MORZE MARTWE.....	240
Artur Lauterbach, <i>Martwe morze?</i>	240
Władysław Broniewski, <i>Zachód nad Morzem Martwym</i>	240
Władysław Broniewski, <i>W górach Judei</i>	241
10. QUMRAN I MASADA.....	242
ks. Janusz Pasierb, <i>Qumran i Masada</i>	242
Arnold Ślucki, <i>W Qumran</i>	244
Bogdan Ostromecki, <i>Qumran</i>	244
Dawid Rokeah, <i>Negew</i>	245
11. KARMEL.....	247
Wlastimil Hofman, <i>Karmel</i>	247
12. CEZAREA.....	248
Arnold Ślucki, <i>W Cezarei</i>	248
13. HEBRON.....	249
Ihumen Daniel, <i>O grocie i dębie Mamryjskim</i>	249
14. DAMASZEK.....	251
Artur Międzyrzecki, <i>Damaszek</i>	251
15. LIBAN.....	252
Władysław Broniewski, <i>W górach Libanu</i>	252
16. SYNAJ.....	253
Egeria, [<i>Pielgrzymka na Górę Synaj, A.D. 383</i>].....	253
17. BABILON.....	259
Władysław Broniewski, <i>Gwiazdy Babilonu</i>	259
18. GÓRA ARARAT.....	260
Icchok Lejbusz Perec, [<i>Góra Ararat</i>].....	260
VI. ZIEMIA OBIECANA – MARZENIE I WYPEŁNIENIE.....	262
ks. Józef Tischner, <i>Ziemia Obiecana</i>	262
ks. Janusz Pasierb, <i>Doświadczanie Ziemi</i>	263

Antoni Slonimski, <i>Arka</i>	264
Roman Brandstaetter, [<i>Po to, gdy wśród skwaru...</i>].....	265
Jan Winczakiewicz, <i>Państwo Izraela</i>	265
Karol Rosenfeld, <i>Psalm</i>	266
Karol Rosenfeld, <i>Witaj Syonie</i>	266
Roman Brandstaetter, <i>Święta moja ojczyzna</i>	267
Icyk Fefer, <i>Jestem Żydem</i>	268

VII. ZIEMIA ŚWIĘTA – PIELGRZYMKI DO KRAJU BIBLI

1. PIELGRZYMKA CESARZOWEJ HELENY	272
Sokrates Scholastyk, <i>Jak matka cesarza, Helena, przybyła do Jerozolimy</i>	272
2. PIELGRZYMKA MNISZKI	274
św. Hieronim, [<i>Pielgrzymka mniszki w IV wieku św. Pauli</i>].....	275
3. PIELGRZYMKA ŚREDNIOWIECZNEGO ŻYDA	282
Benjamin z Tudeli, <i>Pielgrzymka Żyda Beniamina</i>	282
4. PIELGRZYMKA POLSKIEJ PISARKI.....	284
Zofia Kossak-Szczucka, <i>Pątniczym szlakiem</i>	284
5. PIELGRZYMKA POETY.....	293
ks. Janusz Pasierb, <i>Z zapisów poetyckich pielgrzymki do Ziemi Świętej</i>	293
ZAKOŃCZENIE	
Roman Brandstaetter, <i>Hymn do Biblii</i>	297

NA POCZĄTKU...

KSIĘGA RODZAJU – WPROWADZENIE	303
I. PREHISTORIA BIBLIJNA (RDZ 1-11)	305
Zofia Kossak-Szczucka, [<i>Wizja Abrahama</i>].....	305
1. NIM POWSTAŁ ŚWIAT – BUNT ANIOŁÓW	311
Joost van den Vondel, [<i>Bunt Lucyfera</i>]	311
Joost van den Vondel, [<i>Upadek Lucyfera</i>].....	315

bp Józef Andrzej Załuski, [<i>Walka aniołów</i>]	316
Joost van den Vondel, [<i>Zadanie Lucyfera</i>]	318
2. HEKSAEMERON – SZEŚĆ DNI STWORZENIA	320
2.1. Wizja Michała Anioła	320
Julian Klaczko, [<i>Pod sklepieniem Kaplicy Sykstyńskiej</i>]	320
Maria Konopnicka, <i>W Sykstynie – stworzenie człowieka</i>	326
2.2. Dzieło stworzenia	329
Wojciech Wencel, <i>Imago mundi</i>	329
św. Augustyn, [<i>Stworzenie świata</i>]	330
Johann Wolfgang von Goethe, [<i>Na początku</i>]	332
Tadeusz Chabrowski, <i>Psalm stworzenia</i>	333
Marian Piechal, <i>Akt</i>	334
2.3. Sześć dni stwarzania	334
Daniel Liefshitz, <i>W ciągu ilu dni powstał świat?</i>	334
2.3.1. Dzień I – Światło	335
Drakoncjusz, <i>Pochwała Boga. Pierwszy dzień stworzenia</i>	335
2.3.2. Dzień II – Niebiosa	337
Drakoncjusz, <i>Pochwała Boga. Drugi dzień stworzenia</i>	337
2.3.3. Dzień III – Ląd stały i rośliny	337
Drakoncjusz, <i>Pochwała Boga. Trzeci dzień stworzenia</i>	337
2.3.4. Dzień IV – Ciała niebieskie	339
Daniel Liefshitz, <i>Słońce i księżyc</i>	339
2.3.5. Dzień V – Zwierzęta	341
Drakoncjusz, <i>Pochwała Boga. Piąty dzień stworzenia</i>	341
Tadeusz Żychiewicz, <i>Zmierzch bogów</i>	342
2.3.6. Dzień VI – Człowiek	343
św. Ambroży, <i>Ciało ludzkie najpiękniejszą perłą stworzenia</i>	343
Awitus z Vienne, <i>Poemat o dziejach ducha. Stworzenie człowieka</i> ..	345
kard. Andrzej Maria Deskur, <i>Stworzenie człowieka</i>	346
Jules Supervielle, <i>Bóg tworzy człowieka</i>	347
Pedro Calderon de la Barca, <i>Stworzenie człowieka</i>	348
Roman Branstaetter, <i>Psalm napisany na marginesie</i> „ <i>Pacem in terris</i> ”	351

Elżbieta Cichla-Czarniawska, <i>Dzieło stworzenia</i>	351
2.3.7. Dzień VII – Odpoczynek Boga – Święty Szabat	352
Jehuda ben Samuel Halewi, <i>Szabat</i>	352
św. Ambroży, <i>Boży odpoczynek</i>	353
św. Augustyn, <i>Siódmy dzień</i>	354
3. STWORZENIE ADAMA I EWY I ICH GRZECH	355
3.1. Adam	355
Leopold Staff, <i>Adam</i>	355
Aleksy Riemizow, <i>Stworzenie Adama</i>	358
Prudencjusz, <i>Stworzenie Adama</i>	360
ks. Janusz Pasierb, <i>Szukanie Adama</i>	361
św. Hildegarda z Bingen, [W głowie Adama przed upadkiem rozbrzmiewała słodycz wszelkiej harmonii]	362
Dante Alighieri, [Wergiliusz spotyka Adama w Raju]	363
Maria Konopnicka, <i>Gdybym...</i>	366
3.2. Ewa	367
Wiktor Hugo, <i>Stworzenie kobiety</i>	367
Bronisława Ostrowska, <i>Hewa</i>	374
Charles Péguy, <i>Ewa</i>	378
Kazimiera Zawistowska, <i>Ewa</i>	380
Anonim irlandzki, <i>Ja-Ewa</i>	382
3.3. Raj	383
ks. Janusz Pasierb, <i>Wiosna albo raj ziemski</i>	383
Awitus z Vienne, <i>Rozkosze raju ziemskiego</i>	383
Herakliusz ze Sjunu, [Adam w raju]	385
3.4. Grzech Adama i Ewy. Wypędzenie z Raju	387
Anonim francuski z XII wieku, <i>Misterium o Adamie</i>	387
Imre Madách, [Grzech]	393
Juliusz Słowacki, [Na drzewie zawisł wąż...]	397
Antoni Słonimski, <i>Sen Adama</i>	398
Ignacy Tański, <i>Adam do Ewy</i>	399
Średniowieczny anonim czeski, <i>Adam i Ewa</i>	400
Anonim angielski z XV wieku, <i>Adam leżał w więzach</i>	401

John Milton, <i>Raj utracony</i>	402
Simon Grigoričič, <i>Raj utracony</i>	404
Krzysztof Pussman, [Wypędzeni z Raju]	405
Kazimierz Brodziński, <i>Człowiek skazany na pracę</i>	406
Apokryficzna <i>Pokuta Adama. Śmierć i pogrzeb Adama i Ewy</i>	409
Mark Twain, <i>Modlitwa Ewy</i>	411
3.5. <i>Nadzieja</i>	412
Joost van den Vondel, <i>Chór aniołów</i>	412
Jean i Jérôme Tharaud, <i>Ewa przychodzi do żłobka</i>	412
DODATEK 1	
Adam Gorecki, <i>Diabeł i zboże</i>	414
DODATEK 2 – LILITH	
Gabriel Dante Rossetti, <i>Lilith, czyli piękność ciała</i>	415
Antoni Lange, <i>Lilith</i>	416
4. DALSZE DZIEJE GRZESZNEJ LUDZKOŚCI	
OD KAINA I ABLA DO NOEGO I POTOPU	417
4.1. <i>Kain i Abel</i>	417
Natan Alterman, <i>Kain i Abel</i>	417
George lord Byron, [Śmierć Abła]	419
Dorota Filipczak, <i>Kain</i>	428
Wojciech Bąk, [Kaina dziś spotkałem w mieście]	429
Wojciech Bąk, [Ablowie! Oto dla was jest mój śpiew]	430
Kazimiera Iłakowiczówna, <i>Kain i Abel</i>	432
Iwan Bunin, <i>Kain</i>	433
kard. John Henry Newman, <i>Piętno Kaina</i>	434
Wiaczesław Iwanow, <i>Ściany Kainowe</i>	435
Bogdan Ostromecki, <i>Kain</i>	435
Roman Brandstaetter, <i>Kain i Abel</i>	436
İwan Franko, <i>Śmierć Kaina</i>	437
4.2. <i>Jubal i Tabulkain, Melchizedech</i>	441
Kornel Ujejski, <i>Jubal</i>	441
Wacław Rolicz-Lieder, <i>Jubal</i>	443
Jarosław Vrchlický, <i>Duet z przedwieków</i>	444

Anonim starohebrajski, <i>Pieśń Lamecha</i>	447
4.3. Matuzalem	448
Jaroslav Vrchlický, <i>Metuzal</i>	448
Icechok Bashevis Singer, [<i>Czasy przed potopem i śmierć Matuzalema</i>]	449
4.4. Noe i potop	451
Anna Świderkówna, <i>Potop</i>	451
Jan Kochanowski, <i>Potop</i>	452
George lord Byron, <i>Potop nadchodzi</i>	454
Jacek Kaczmarski, <i>Arka Noego</i>	459
Kazimiera Iłłakowiczówna, <i>Skarży się najmłodsza córka Noego</i>	461
Antoni Słonimski, <i>Potop</i>	461
Wisława Szymborska, <i>Do Arki</i>	462
Carmen Bernos de Gasztold, [<i>Modlitwy w Arce Noego</i>]	463
Włodzimierz Zagórski, <i>Historia Patriarchy Noego</i>	465
4.5. Dwa proroctwa	467
Maciej Kazimierz Sarbiewski, <i>Proroctwo Noego</i>	467
bp Jan Paweł Woronicz, <i>Assarmot, syn Jektana</i>	470
II. PATRIARCHOWIE	475
1. ABRAHAM	475
Bogdan Ostromięcki, <i>Ur</i>	475
Nestor, <i>Powieść minionych lat [Abraham niszczy bałwany]</i>	476
Muzułmańska <i>Ewangelia Barnaby</i> , [<i>Bunt i powołanie Abrahama</i>]	477
Salomon Dykman, <i>Abraham</i>	481
Ryszard Krasnodębski, <i>Abram i Melchizedek</i>	483
ks. Janusz Pasierb, <i>Odwiedziny</i>	486
ks. Kazimierz Wójtowicz, <i>Bóg w gościnie u Abrahama</i>	487
1.1. Sara, Hagar i Izmael	488
Paweł Śpiewak, [<i>Obraz Sary</i>]	488
Stefan Witwicki, <i>Ismael</i>	489
Kornel Ujejski, <i>Hagar na puszczy</i>	492
1.2. Sodoma i Gomora	494

Karel Čapek, <i>O dziesięciu sprawiedliwych</i>	494
Zofia Kossak-Szczucka, [<i>Zagłada Sodomy</i>]	499
Kornel Ujejski, <i>Ostatnie głosy Sodomy</i>	506
Zofia Kossak-Szczucka, <i>Grzechy świata</i>	509
Roman Kołoniecki, <i>Ucieczka z Sodomy</i>	515
1.3. <i>Żona Lota</i>	519
Kornel Ujejski, <i>Słup soli</i>	519
Roman Brandstaetter, <i>Przypowieść o Sodomie</i>	521
Kazimiera Iłakowiczówna, <i>Żona Lota</i> , (wariant I)	521
Kazimiera Iłakowiczówna, <i>Żona Lota</i> (wariant II)	522
Tadeusz Nowak, <i>Żona Lota</i>	522
Beata Obertyńska, <i>Żona Lota</i>	523
Józef Łobodowski, <i>Żona Lota</i>	524
ks. Janusz Pasierb, <i>Żona Lota</i>	525
Jerzy Zagórski, <i>Czas Lota</i>	526
Anonim, <i>Po zniszczeniu Sodomy</i>	527
1.4. <i>Ofiara Izaaka</i>	528
Tradycja żydowska, [<i>Kuszenie Abrahama i Izaaka</i>]	528
Tradycja żydowska, [<i>Izaak na stosie</i>]	531
św. Amfiloch z Ikonium, [<i>Ofiara i ocalenie Izaaka</i>]	534
Witsendzos Kornaros, <i>Ofiara Abrahama</i>	538
Kazimiera Iłakowiczówna, <i>Ocalenie</i>	543
Amir Gilboa, <i>Izaak</i>	543
Chaim Guri, <i>Dziedzictwo</i>	544
1.5. <i>Pochwały Abrahama</i>	545
Roman Melodos, [<i>Hymn o Abrahamie</i>]	545
Søren Kierkegaard, <i>Mowa pochwalna Abrahama</i>	552
bp Karol Wojtyła, <i>Wzgórze w krainie Moria</i>	559
1.6. <i>Śmierć Abrahama</i>	563
Apokryficzny Testament Abrahama, [<i>Śmierć Abrahama</i>]	563
2. <i>DZIEJE IZAAKA I REBEKI</i>	565
Stefan Witwicki, <i>Znalezienie Rebeki</i>	565
Kornel Ujejski, <i>Rebeka</i>	567

Felicjan Faleński, <i>Powrót Rebeki</i>	570
Mieczysław Braun, <i>Rebeka</i>	571
Apokryficzny Testament Izaaka, [<i>Śmierć Izaaka</i>]	572
3. DZIEJE JAKUBA	574
Tomasz Mann, <i>Wielki figiel</i>	574
Kazimiera Hłakowiczówna, <i>Jakub i Ezaw</i>	584
Maurycy Szymel, <i>Ezaw i Jakub</i>	584
3.1. Sen Jakuba	585
Stanisław Wyspiański, [<i>Sen Jakuba</i>]	585
Paweł Hertz, <i>Sen Jakuba</i>	589
Mikołaj Bieszczadowski, <i>Negro spirituals: Wejdę po drabinie Jakubowej</i>	590
3.2. Walka z Aniołem	591
bp Karol Wojtyła, <i>Jakub</i>	591
Stanisław Wyspiański, <i>Walka z aniołem</i>	592
Włodzimierz Słobodnik, <i>Jakub walczący z aniołem</i>	598
Zbigniew Jankowski, <i>Walka z aniołem I</i>	599
Roman Brandstaetter, <i>Chcę potykać się z Tobą, Panie!</i>	600
Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, <i>Anioł i Jakub</i>	600
ks. Tomasz Jan Chlebowski, <i>Walka Jakuba z aniołem</i>	601
ks. Janusz Pasierb, <i>Jakub</i>	601
Roman Brandstaetter, <i>Walka z aniołem</i>	602
3.3. Rachela	602
Dante Alighieri, [<i>Widzenie Dantego: Lea i Rachel</i>]	602
Szłomo Blumgarten, <i>Matka Rachel</i>	603
Roman Brandstaetter, <i>Modlitwa Racheli</i>	605
Tomasz Mann, [<i>Śmierć Racheli i narodziny Beniamina</i>]	605
Iwan Bunin, <i>Grób Racheli</i>	607
Iwan Bunin, [<i>Gdzieś w pobliżu Hebronu</i>]	607
Icyk Mander, <i>Dina, córka Jakubowa, idzie na randkę</i>	608
4. JÓZEF I JEGO BRACIA	610
Tomasz Mann, [<i>Poród i narodziny Józefa</i>]	610
Koran, [<i>Dzieje Józefa</i>]	615

Jānis Rainis, [Snopy oddają pokłon Józefowi]	630
Kazimierz Brodziński, Jakób poznaje szatę Józefa	634
Fryderyk Schiller, [Śmierć Starego Moora]	635
Jerzy Zawieyski, Józef i Putyfarowa	638
Kornel Ujejski, Żona Putyfara	654
Felicyan (Faleński), Józef w więzieniu	656
ks. Janusz Pasierb, Poeta	658
İwan Franko, Przypowieść o miłości	658
Anonim, Józef i Asenet	659
Tomasz Mann, Pan nad krainą egipską	663
Anna Świderkówna, [Józef wystawia braci na próbę]	669
Mikołaj Rej, [Faraon wita Jakuba]	673
ZAKOŃCZENIE. POGODZENIE BRACI	
– JAKUB W EGIPCIE	679
Tomasz Mann, [Pogrzeb Jakuba. Pogodzenie z braćmi]	679
Załącznik frazeologiczny	685
Bibliografia	695
Autorzy	719
Indeks osobowy	740
Indeks miejsc, narodów, postaci i pojęć biblijnych	751
Indeks biblijny	757